

Asia: VN/3071/2020

## **Arviomuistio hallinnon automaattiseen päätöksentekoon liittyvistä yleislainsäädännön sääntelytarpeista**

### **Automaattisen päätöksenteon nykytila ja sääntelytarpeet**

#### **Miten arvioitte automaattiseen päätöksentekoon liittyvää tilannekuvaa ja yleisesti asiaan liittyviä sääntelytarpeita?**

Arviomuistio on laadittu hyvin ja perusteellisesti. Muistiossa on kerrottu nykytilasta, hyödynnetty jo olemassa olevia käytäntöjä (esimerkkeinä) sekä selostettu automaattiseen päätöksentekoon liittyviä oikeudellisia ja hallinnollisia näkökohtia. LVM:n hallinnonalalta on toimitettu arviomuistion valmisteluun tietoja automaattisen päätöksenteon käytännöistä.

Automaattista päätöksentekoa käytetään eri hallinnonaloilla jo nyt. Sen vuoksi olisi erittäin tärkeää, että asiasta säädettäisiin, jotta julkinen hallinto voisi toimia yhdenmukaisilla säännöillä ja jotta kaikki oikeusturvan ja hyvän hallinnon periaatteet toteutuisivat.

Ministeriö tukee ehdotusta, että asiasta laaditaan yleislaki. Ministeriö ehdottaa, että oikeusministeriö perustaisi virkamiestyöryhmän, jossa olisi edustus eri hallinnonaloilta, valmistelemaan hallituksen esitystä. Siten saataisiin parhaat käytännöt ja kokemus mukaan valmisteluun. Lisäksi työryhmä voisi toimia keskustelufoorumina, kun EU:n tekoälyä koskeva lainsäädäntöehdotus valmistuu (vuoden 2020 lopulla) ja lainsäädäntöehdotusta käsitellään neuvoston työryhmässä. EU-tason sääntely on syytä huomioida kansallisen lainsäädännön valmistelussa.

Päätöksenteon automatisointia koskeva OM:n lainsäädäntöehdotus on nostettu esille liikenne- ja viestintäministeriön digitaalisia keinoja koronaviruskriisin jälkihoidossa selvittävässä työryhmässä keskeisenä keinona jouduttaa uuden teknologian käyttöönottoa hallinnon tehostamiseksi ja digitaalisen arjen mahdollistamiseksi. Työryhmän väliraportin lausunnoissa todettiin, että

jatkokyöissä edistettäisiin erityisesti lainsäädäntöön liittyviä muutostoimenpiteitä, jotta lainsäädäntö ei jarruttaisi digitalisaatiokehitystä. Lausunnoissa tuotiin esille myös, että digitalisaatiossa ei ole kyse vain teknologiasta, vaan yhtä lailla uusien toimintamallien ja käytäntöjen kehittämisestä ja vakiinnuttamisesta. Automatisoidun päätöksenteon mahdollistavien säädösmuutoksilla vahvistetaan näiden lausunnoissa painotettujen näkökulmien lisäksi myös kansalaisten yhdenvertaisuutta, johon tullaan kiinnittämään korostuneesti huomiota työryhmän jatkokyöissä.

## Automaattisen päätöksenteon käyttöalan raja

**Miten arvioitte arviomuistiossa ehdotettua käyttöalan rajaamista tilanteisiin, joissa ratkaisu on johdettavissa koneellisesti lainsäädännöstä ja tiedossa olevista yksiselitteisistä faktoista tilanteessa, jossa päätöksentekoon ei liity harkintavaltaa?**

Arviomuistiossa esitetään, että automaattinen päätöksenteko voisi yleislainsäädännön no-jalla perustua vain viranomaisen ennalta määrittelemiін, lainsäädännön mukaisiin päättelysääntöihin. Liikenne- ja viestintäministeriö pitää tätä periaatteessa hyvänä lähtökohtana, mutta haluaisi kuitenkin todeta, että myös koneoppivan tekoälyn pohjana käytetään päättelysääntöjä.

Ministeriö korostaa sitä, että yleislain valmisteluvaiheessa tulisi pitää mahdollisuuksia avoimesti esillä ja tehdä lisäselvityksiä, mm. tarkempia vaikutusarviointeja ennen kuin rajataan sääntelyn käyttöalaa.

**Miten arvioitte ehdotettua lähtökohtaa, jonka mukaan automaattinen päätöksenteko voisi yleislainsäädännön nojalla perustua vain viranomaisen ennalta määrittelemiін, lainsäädännön mukaisiin päättelysääntöihin (ei esimerkiksi oppivaan tekoälyyn)?**

-

## Hyvän hallinnon ja oikeusturvan varmistaminen

**Olisiko lakiin syytä ottaa säännös, jossa korostetaan viranomaisen velvollisuutta varmistua, että automaattisen päätöksentekojärjestelmän käyttö ei vaaranna hyvän hallinnon, oikeusturvan ja perusoikeuksien toteutumista? Tulisiko näiden periaatteiden toteutumista varmistaa jollain muunlaisella menettelyllä?**

Ministeriö tukee ehdotusta siitä, että ne asiat, joissa edellytetään tai on tarve asianomaisen kuulemiselle tai viranomaisen harkintavallan käyttämiselle, pidätettäisiin virkavastuulla toimivan henkilön tehtävänä. Muutenkin sääntelyssä tulisi korostaa ja selventää virkavastuuta ja sen käyttämistä tai toteuttamista.

## Tietojärjestelmäsääntely ja virkavastuun kohdentaminen

**Muistiossa ehdotetaan, että virkavastuun asianmukainen toteutuminen pyrittäisiin varmistamaan kohdentamalla virkavastuu tiettyihin järjestelmän käyttöä koskeviin virkatehtäviin. Miten arvioitte ehdotuksen toimivuutta?**

Ministeriö pitää tärkeänä, että yleislakiin sisällytettäisiin tarkemmin säännökset siitä, että viranomaisella on velvollisuus varmistua siitä, että automaattisen päätök-sentekojärjestelmän käyttö ei vaaranna hyvän hallinnon, oikeusturvan ja perusoikeuksien toteutumista. Esimerkiksi jos asiakaspalvelu on robotisoitu tai neuvontaa annetaan robotin avustamana ennen päätöksentekoa, tulisi olla menetelmät varmistaa, että neuvonta on ollut asiakkaalle asianmukaista, oikeasuuntaista ja selkeää.

Koska yleislakia tulisivat soveltamaan julkisen hallinnon virkamiehet, olisi yleisen oikeusturvankin kannalta merkityksellistä, että automaattista päätöksentekoa koskeva sääntely olisi kokonaisvaltaista ja kiinnittäisi huomiota viranomaisen velvollisuuksiin. Samalla olisi syytä kirjata yleislakiin sääntelyä, jolla varmistetaan virkavastuun asianmukainen toteutuminen, esimerkiksi kohdentamalla virkavastuu tiettyihin järjestelmän käyttöä koskeviin virkatehtäviin. Myös päätöksentekojärjestelmän ja tehtyjen päätösten valvonnasta olisi hyvä laatia tarkemmat säännökset yleislakiin.

**Miten arvioitte ehdotusta, jonka mukaan järjestelmässä käytettävät päätöksentekosäännöt tulisi hyväksyä nimenomaisella päätöksellä? Millaisessa menettelyssä tai kokoonpanossa säännöt tulisi hyväksyä?**

-

**Miten arvioitte järjestelmän tai siihen tehtyjen muutosten hyväksymistä ja vaatimustenmukaisuuden arviointia koskevaa ehdotusta?**

-

**Miten arvioitte järjestelmän valvontaa koskevaa ehdotusta?**

-

**Tulisiko virkavastuun kohdentamiseksi ottaa käyttöön muita velvollisuuksia tai menettelyitä?**

-

## Viranomaisten toiminnan julkisuus ja päätöksenteon läpinäkyvyys

**Miten arvioitte ehdotusta, jonka mukaan viranomaiselle tulisi asettaa velvollisuus esittää kuvaus automaattisessa päätöksenteossa sovellettavista päätöksentekosäännöistä ja asioiden valikoitumisesta automaattisesti ratkaistavaksi? Millainen kuvauksen tulisi olla?**

-

**Miten arvioitte asiakirjan varmentamista koskevaa ehdotusta?**

-

**Tietosuojaja**

**Tulisiko automaattiseen päätöksentekoon liittää muunlaisia suoja-toimia kuin mitä arviomuistiossa ehdotetaan?**

-

**Miten lasten erityinen suojan tarve tulisi huomioida automaattisessa päätöksenteossa?**

-

**Muut sääntelytarpeet**

**Millä muilla tavoin hallinnon lainalaisuuden, hyvän hallinnon, oikeusturvan ja virkavastuun toteutuminen tulisi yleislainsäädännössä varmistaa?**

-

**Muut huomiot**

**Onko teillä muita huomioita arviomuistiossa käsitellyistä aiheista?**

Liikenne- ja viestintäministeriö pitää tärkeänä lainsäädännön saattamista vastaamaan tarpeita ja toimintaympäristön muutosta. Ministeriö haluaa olla mukana tukemassa tämän lainsäädännön valmistelua ja toivoo, että säädösvalmistelu käynnistettäisiin mahdollisimman pian.

Ruokola Silja  
LVM - Konserniohjausosasto